

Такризи

муқарризи холис ба рисолаи Абдуллозода Зиёдулло Назар «Тухфаи шоҳӣ»-и Мирзо Абдулазими Сомӣ ҳамчун сарчашмаи таърихӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, манбаъшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ (илмҳои таърих)

Дар замони истиқлол барои таҳқиқи амиқ ва густурдаи таърихи халқи тоҷик ва дигар мардумони минтақаи Осиёи Марказӣ имконоти бештаре фароҳам омад. Қабл аз ҳама имрӯз осори хаттии зиёде, ки дорои ахбори гаронбаҳо аз таърих, иқтисод, одоту фарҳанги халқҳову кишварҳо ҳастанд, барои пажӯҳишгарон бештар дастрасанд. Аммо иттилоот ва матолиби на ҳамаи ин манобеъ то ҳанӯз ба тарзи кофӣ мавриди таҳқиқу баррасии интиқодии илмӣ қарор гирифтаанд.

Сарчашмаҳои хаттии таърихӣ пеш аз ҳама, аз он нуқтаи назар ҷолиби таваҷҷуҳ мебошанд, ки онҳо новобаста аз сифат ва арзиши худ моро аз кадом як воқеаи ношинохтае огоҳ месозанд, ё аз ҳодисаи мушаххас ва муайян хабари тозае медиҳанд. Яке аз чунин рисолаҳои таърихӣ асари “Тухфаи шоҳӣ”-и Мирзо Абдулазими Сомии Бӯстонист, ки аз манобеи арзишманди даврони ҳукумати хонадони манғит дар аморати Бухоро маҳсуб мешавад. Аз он ҷо, ки муаллифи ин рисола худ муддати тӯлонӣ дар хидмати амир Музаффар (1860-1885) буд ва вазифаи воқеанигори расмӣ сипоҳи Бухороро ба зимма дошт, шоҳиди бевоситаи бисёре аз вақоеи даврони ҳукумати ин амир, амсоли ҷангҳои ӯ бо ҳокимони Шаҳрисабз ва Россия маҳсуб меёбад. Аз ин рӯ, ин асар доир ба даврони ҳукмронии амир Музаффар иттилооти муҳим ва пураарзишро ба муҳаққиқон дода, аз манобеи хаттии дасти аввали ҳаводиси таърихӣ нимаи дуюми асри XIX ба шумор меравад. Маҳз вобаста ба ҳамин арзишҳо омӯзиши он ҳамчун манобеи муҳимми таърихи миёна ва нимаи дуюми асри XIX халқи тоҷик дар доираи як рисолаи номзадӣ мавриди таҳқиқ интиҳоб гардид.

Навгони илмӣ таҳқиқот дар нуқтаҳои зерин зоҳир мегардад:

- бори аввал рӯзгор ва осори Мирзо Абдулазими Сомӣ ба шакли комил, дар заминаи таълифоти муаллиф ва қиёси он бо дигар сарчашмаву таҳқиқот мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст;

- матн ва мазмуну мундариҷаи “Тухфаи шоҳӣ” мавриди таҳлили илмӣ-интиқодӣ қарор ёфтааст;

- нусхаҳои дастхати “Тухфаи шоҳӣ”, макони ниғаҳдошт ва замони китобати онҳо, нашри дастхат ва муқобалаи он бо нусхаҳои мавҷуда мавриди таҳлили ҳаматарафа қарор гирифтааст;

- бори нахуст маълумоти дар “Тухфаи шоҳӣ” овардаи Сомӣ доир ба авзои сиёсӣ ва низоми идории Хуросон ва Мовароуннаҳри асри ХУШ-нимаи аввали асри XIX ба таҳлили илмӣ кашида шуда, дараҷаи арзишмандии он ҳамчун сарчашмаи таърихӣ муайян карда шудааст;

- “Тухфаи шоҳӣ”-и Сомӣ ҳамчун манбаъ дар инъикоси сиёсати минтақавӣ ва лашкаркашиҳои хонадони манғития ба дигар мулкҳои Осиёи Миёна дар нимаи дуюми асри ХУШ-нимаи аввали асри XIX мавриди таҳлил қарор дода шуда, дараҷаи эътимоднокии он муқарар гардидааст;

- арзишмандии “Тухфаи шоҳӣ”-и Сомӣ ҳамчун сарчашмаи таърихӣ дар инъикоси раванди истилои Осиёи Миёна аз тарафи Россияи подшоҳӣ ва муносибати аморати Бухоро бо Россия бори аввал ба таҳлили интиқодии илмӣ кашида шудааст;

- дар таърихи маълумоти Сомӣ усули идоракунии амирони Бухоро, маросими таъин ва озод намудани мансабдорони давлатӣ, авзои иҷтимоӣ ва иқтисодии аморат дар қиёс бо дигар сарчашмаҳо мавриди таҳлил қарор гирифтааст;

- маълумоти Сомӣ доир ба рафти истилои навоҳии шимоли Тоҷикистон ва муҳорибаҳои ҷангӣ байни аморати Бухоро ва Россияи подшоҳӣ бо назари интиқодӣ ва воқеияти онҳо дар қиёс бо дигар сарчашмаҳои таърихӣ муайян карда шудааст;

- дар муқоиса бо сарчашмаҳои таърихӣ ва таҳқиқоти илмии марбут ба ин давраи таърихӣ камбудихо, иштиҳобот ва муҳолифоти маълумоти дар “Тухфаи шоҳӣ” овардашуда ба шакли комил ошкор карда шуданд.

Эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсиониро дақиқияти маълумот, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқот, коркарди натиҷаҳои таҳқиқотӣ ва ҳаҷми интишорот, таҳлил, баррасӣ, муқоисаи илмию амалӣ, инчунин таҳлили сарчашмашиносӣ ва интиқодӣ-илмӣ таъмин менамоянд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии доктарабони дарёфти дараҷаи илмӣ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои илмии таҳлилу таҳқиқоти муаллиф, аз ҷумла хулосаҳои назариявӣ, нуқоти ба ҳимоя пешниҳодшаванда бевосита аз ҷониби худӣ мустақилона таҳия, баррасӣ ва исбот шудаанд.

Мавзӯи таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 07.00.09 – Таърихнигорӣ, манбаъшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ (илмҳои таърих) мувофиқат менамояд.

Диссертатсия бо хулосаи ниҳоят васеъ ҷамъбаст шудааст. Муаллифи он хулосаҳои хешро бо пешниҳодоти илмӣ ироа намудааст, ки бисёр арзиши муҳим доранд.

Муаллиф вобаста ба натиҷаҳои таҳқиқоти худ чанд мақолаи илмӣ дар нашрияҳои гуногун, аз он ҷумла, 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст.

Кори диссертасионии мавриди муҳокима қарордошта ҷавобгӯи талаботи ҚОА-и назди Президенти Тоҷикистон буда, онро барои Ҷимоя тавсия додан мумкин аст.

Мудири Шӯъбаи таърихи навтарини

Институти таърих, бостоншиносӣ ва

мардумшиносии ба номи

Аҳмади Дониши АМИТ

Ғафуров А.

Имзои Ғафуров А.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯъбаи кадрҳо

30.02.2023

Ғайзуллоева Ғ.